

**ACADEMIA MILITARĂ A FORTELOR ARMATE
ȘCOALA DOCTORALĂ
„ȘTIINȚE MILITARE ȘI DE SECURITATE NAȚIONALĂ”**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 355.47/(478)(043.2)

CIUBARA IURII

**INFLUENȚA SPAȚIULUI GEOGRAFIC ÎN DESFĂȘURAREA
OPERAȚIILOR MILITARE PE TERITORIUL REPUBLICII
MOLDOVA**

SPECIALITATEA 581.01 – ARTĂ MILITARĂ

Rezumatul tezei de doctor în artă militară

CHIȘINĂU, 2022

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale „Științe militare și de securitate națională”, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”

Conducător științific:

Sofronescu Igor, doctor în științe tehnice, conferențiar universitar

Consultant științific:

Anton Stan, doctor în științe militare, lector universitar

Comisia de doctorat pentru susținerea publică a tezei de doctor:

1. **Neag Marcel-Mihai**, *președinte*, doctor în științe militare, profesor universitar, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, România
2. **Sofronescu Igor**, *conducător științific*, doctor în științe tehnice, conferențiar universitar, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”
3. **Anton Stan**, *consultant științific*, doctor în științe militare, lector universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, România
4. **Grigore Laurențiu-Mihail**, *referent oficial*, doctor în științe militare, profesor universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, România
5. **Sochircă Vitalie**, *referent oficial*, doctor habilitat în geografie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova
6. **Stancu Marian**, *referent oficial*, doctor în științe militare, profesor universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, România
7. **Mereuță Gheorghe**, *secretar științific*, doctor în științe militare, conferențiar universitar, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”

Susținerea va avea loc la 18 martie 2022, ora 14:00, în Sala Senatului, în cadrul ședinței Comisie de doctorat din cadrul Academiei Militare Forțelor Armate „Alexandru cel Bun” (str.Haltei 23, Chișinău, MD-2000).

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la biblioteca Academiei Militare Forțelor Armate „Alexandru cel Bun” și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Rezumatul a fost expediat la _____ 2022.

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat:

Mereuță Gheorghe, doctor în științe militare, conferențiar universitar _____

Conducător științific:

Sofronescu Igor, doctor în științe tehnice, conferențiar universitar _____

Consultant științific:

Anton Stan, doctor în științe militare, lector universitar

Autor:

Ciubara Iurii _____

CUPRINS

1. Reperete conceptuale ale cercetării	4
2. Conținutul tezei	11
3. Concluzii generale și recomandări	28
4. Bibliografie	30
5. Adnotări	32
6. Foia privind datele de tipar	35

Reperete conceptuale ale cercetării

Actualitatea și importanța temei abordate. În contextul problemelor și provocărilor de securitate în arealul est-european, tendințele statelor de a redefini spațiul geografic va influența, într-o manieră corespunzătoare, fenomenul geopolitic. Astfel, abordarea dimensiunilor de securitate regională reprezintă o necesitate atât la nivel teoretic, cât și la cel aplicativ, într-o relație motivată din perspectiva geografiei militare, ca parte componentă a științei militare.

Fiind o componentă a Științei Militare, Geografia Militară este definită, în general, ca ramură a Geografiei generale și, în același timp, a științei militare, care studiază ansamblul fenomenelor geografice prin prisma cerințelor și scopurilor acțiunilor militare. Prin urmare, geografia militară, ca parte constitutivă a științei militare, studiază influența factorilor geografici asupra desfășurării acțiunilor militare. Astfel, cunoașterea din punct de vedere militar a spațiului geografic și interacțiunea acestuia cu legile și principiile luptei armate în cadrul planificării și organizării operațiilor ne determină să reafirmăm că o cunoaștere aprofundată a principiilor de întrebuințare justă și creatoare a elementelor geografice în acțiunile militare constituie o cerință primordială în obținerea succesului. Condițiile geografice, teritoriul, sistemul orografic și geomorfologic pot impune determinări în adoptarea unor concepte strategice și operaționale, particularități în organizarea structurii de forțe armate, dislocarea lor în diferite zone geografice, alegerea formei de manevră și aliniamente de apărare sau ofensivă. Analiza evoluției conflictelor militare de-a lungul istoriei și mai ales în secolul al XX-lea, începutul secolului al XXI-lea, demonstrează faptul că acțiunile militare au fost marcate de schimbări semnificative, acestea desfășurându-se în diverse medii, având un caracter întrunit și o dinamică ascendentă. Ca exemplu elocvent poate servi menținerea sferei de influență în statele ex-sovietice de către Rusia, prin intermediul susținerii zonelor separatiste precum Abhazia și Osetia de Sud în Georgia, raioanele de est ale Republicii Moldova, iar din 2014 evenimentele desfășurate în estul Ucrainei (Lugansk, Donețk), și anexarea Crimeii, precum și acțiunile recente din Siria. În contextul fenomenelor și proceselor politico-militare, caracteristice epocii actuale, se manifestă o preocupare specială a numeroșilor cercetători și experți militari privind creșterea amplitudinii fenomenului militar modern, determinat de mutațiile sociale, politice, economice și schimbarea raportului de putere pe plan global.

Considerăm că fenomenele recente, produse pe scena internațională, renovează și implimentează și arta militară contemporană. Deși arta militară se bazează pe repere teoretice clasice, aceasta este îmbogățită cu noi concepte, adecvate situației și scopurilor politico-militare. Astfel, acest fundal a determinat apariția unor studii și lucrări care extind orizontul teoretic și practic al militarilor. Totodată, constatăm că principiile și legile luptei armate rămân valabile și în condițiile actuale, indiferent dacă în conținutul și în modul de aplicare a lor intervin noi elemente.

Pornind de la aceste considerente, în lucrarea de față ne propunem o abordare multilaterală a evoluției luptei armate, în funcție de factorul geografic. Astfel, au fost supuse cercetării evoluția pe

parcursul timpului a geografiei ca știință, apariția și dezvoltarea geografiei militare ca o componentă a științei militare și nu în ultimul rând, nivelul de cercetare a acestor subiecte la scară națională și internațională.

De aceea, actualitatea și importanța problemelor abordate în prezenta cercetare sunt determinate de oportunitatea de a investiga și evalua nivelul, caracterul și amploarea operațiilor militare, elaborare fiind originală și conceptualizată exclusiv pentru Republica Moldova. În același context, au fost reliefate corelația și interdependența dintre elementele fizico-geografice și legile luptei armate, cu identificarea noilor forme și procedee de desfășurare a operațiilor militare, reieșind din experiența militară. Valorificarea obiectivelor propuse într-un format tridimensional (științific, conceptual și aplicativ) se arată indispensabilă prin elaborarea unei cercetări academice în domeniul științei militare.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor supuse investigațiilor. În teză, obiectul cercetării este influențat de particularitățile spațiului geografic într-o eventuală desfășurare a operațiilor militare pe teritoriul Republicii Moldova. În opinia noastră, cercetarea reprezintă o încercare de a stabili reperele principale pentru cei doi piloni pe care este fundamentată teza și anume: geografia militară, care derivă din cea generală, precum și impactul spațiului geografic în planificarea și desfășurarea operațiilor militare pe teritoriul național. În această ordine de idei, a fost supusă analizei literatura de specialitate din Occident, Federația Rusă, România și modestele elaborări ale unor autori autohtoni, fapt care a permis extinderea problematicii evoluției artei militare. Cu referire la influența spațiului geografic în planificarea și desfășurarea operațiilor militare pe teritoriul național, menționăm că acest subiect a fost tratat limitat în literatura de specialitate. Considerăm că unele fenomene, cum ar fi globalizarea sau procesele de remodelare a noii ordini mondiale, în contextul redimensionării arhitecturii de securitate, necesită revizuirea vechilor paradigme și elaborarea unor noi viziuni, care urmează a fi fundamentate sub aspect teoretic, cu validarea caracterului aplicativ al acestora, reieșind din particularitățile spațiului fizico-geografic.

Geografia militară, fiind o componentă a științei militare, reprezintă un domeniu autonom, acest caracter fiind suficient argumentat și fundamentat pe rădăcinile și tradițiile sale de-a lungul anilor. Cu referire la elaborările științifico-analitice din Republica Moldova, problematica geografiei militare nu a fost aprofundată, în comparație cu cercetările realizate pe plan internațional. Fără a recurge la o incursiune în istorie, cunoaștem o serie de conjuncturi geopolitice, care au plasat teritoriul actual al Republicii Moldova în componența altor state, ceea ce a fost un impediment în constituirea geografiei militare, ca disciplină, în acest spațiu.

Prin urmare, geografia militară este o verigă a geografiei generale și în lucrarea de față ne-am propus să cercetăm originea, raportul și gradul de interdependență cu aceasta din urmă. Ca știință autonomă, Geografia militară are propriul obiect de studiu, metodele sale de cercetare, care analizează interacțiunea dintre factorii geografici naturali și cei antropici, impactul acestora asupra acțiunilor

militare. Existența acestor factori impune realizarea unei cercetări științifice cu argumentarea ponderii geografiei militare în cadrul științei militare.

Caracterul complex al activităților de desfășurare a luptei armate, elementele fizico-geografice ocupă un loc important în estimarea acesteia, factorul geografic jucând un rol decisiv în ceea ce privește organizarea structurii forțelor armate, precum și întrebunțarea acestora.

Astfel, actualitatea temei de cercetare propuse, mai puțin abordată în literatura de specialitate autohtonă, privind influența spațiului geografic al Republicii Moldova în vederea conceperii și desfășurării operațiilor militare, permite să stabilim gradul de influență a acestor factori asupra desfășurării acțiunilor militare. În același timp, statutul de neutralitate permanentă, consfințit în art. 11 al Constituției Republicii Moldova, influențează considerabil politica de securitate și apărare a statului, precum și relațiile externe [20]. Ca argument al celor expuse, evoluția conflictelor din țările neutre a demonstrat vulnerabilitatea acestora în fața provocărilor moderne. Considerăm că actualitatea efectuării unui studiu științific, având la bază evoluția luptei armate, evidențiază importanța elementului fizico-geografic în asigurarea securității statului. Respectiv, devine indispensabilă și actuală investigarea unor blocuri de probleme din domeniul geografiei militare, sub aspect epistemologic și dialectic, reliefând impactul spațiului geografic asupra desfășurării luptei armate. Anterior declarării stătalității Republicii Moldova, în literatura de specialitate autohtonă abordarea temei în cauză este întâlnită în termeni generali și nu atestăm cercetări de amploare, întrucât Republica Moldova făcea parte din Uniunea Sovietică. De aceea, subiectele au fost elucidate în limitele permise de perioada respectivă, fapt care ne-a determinat să elaborăm un studiu științific cu valență practică.

Prin urmare, cercetarea devine actuală în contextul apariției noilor riscuri și provocări, deoarece amplasarea geografică a țării se află în spațiul est-european, situat în zonele de interes atât al Federației Ruse, cât și al Occidentului.

Lucrările de specialitate elaborate de autorii din străinătate nu conțin abordări ale temelor enunțate în blocurile de probleme, adică cercetări cu referire la desfășurarea acțiunilor militare pe teritoriul Republicii Moldova nu există. În conținutul lucrărilor din această categorie, remarcăm abordări generale asupra caracterului epistemologic și dialectic al geografiei moderne, unele concepții și evoluția acestora, prezentate de teoreticieni, cum ar fi: Marconis R. [28], Bailly A. și Ferras R. [6], Claval P. [18]. În România, contribuții semnificative în domeniul geografiei teoretice au avut lucrările semnate de Mehedinți S. [30], Donisă I. [24], Neguț S. [33], Nicolae I. [34], Mândruț O. [29], Pârvu I. [36].

Referindu-ne la Republica Moldova, putem constata că geografia ca știință a apărut în Moldova medievală, sub influența și inspirația lucrărilor renumiților geografi europeni, iar dezvoltarea geografiei a mers în strânsă legătură și corelație cu legile fundamentale ale dialecticii, acestea exercitând o influență nemijlocită asupra războiului ca fenomen social, inclusiv asupra luptei armate.

Ca urmare, propunem spre cercetare principalele blocuri de probleme:- identificarea unor carențe în analiza caracterului epistemologic și dialectic al geografiei militare, derivate din noutatea și complexitatea subiectelor abordate pentru mediul de cercetare din Republica Moldova;

- confirmarea geografiei militare ca o componentă a științei militare naționale, care studiază spațiile geografice ca teatre de acțiuni militare, teatre de război, inclusiv în statele amplasate în aceste teatre, în vederea stabilirii potențialului de război al acestora;

-influența spațiului geografic în organizarea, planificarea și desfășurarea operațiilor militare.

Astfel, prin efectuarea studiului spațiului geografic, din punct de vedere militar, vom determina influența factorilor fizico-geografici naturali și artificiali asupra acțiunilor militare și vom evalua potențialul de război al statului sau grupului de state din arealul geografic cercetat. Aria sa include toate componentele artei militare, în funcție de nivelurile de desfășurare a luptei armate. Examinând configurația și caracteristicile teritoriului național și luând în considerație obiectivele strategice și operative, vom deduce zonele de operații, direcțiile strategice și cele operativ-strategice, precum și aliniamentele de apărare, în conformitate cu nivelurile luptei armate.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul prezentei lucrări este de a demonstra importanța geografiei militare, prin elucidarea semnificației elementelor fizico-geografice și operaționalizarea conceptului de fragmentare a teritoriului pe zone de operații, în vederea planificării, organizării și executării operațiilor militare în contextul apărării și asigurării securității statului.

Atingerea scopului trasat impune realizarea următoarelor **obiective:**

- efectuarea analizei epistemologice și a dialecticii geografice militare, fundamentată pe elaborări istoriografice, aflate într-o interdependență vădită cu arta militară;
- relevarea caracterului interdisciplinar al științei geografice prin elucidarea spațiului geografic în care se produc diverse procese și fenomene, printre care și de natură militară, în contextul abordării din perspectiva geografiei militare;
- argumentarea necesității de a recunoaște geografia militară în calitate de componentă a științei militare autohtone;
- determinarea direcțiilor teoretice ale geografiei militare în studierea elementelor geografice naturale sau antropice;
- reliefarea corelației dintre elementele fizico-geografice și legile și principiile luptei armate, în funcție de nivelul desfășurării acțiunilor militare;
- analiza teoretico-conceptuală a legilor și principiilor luptei armate, așa cum reies din analiza unor lucrări științifice și de specialitate ale unor autori din România, Federația Rusă și unele țări din Occident;

- identificarea pentru Republica Moldova a zonelor de operații, a direcțiilor, aliniamentelor și obiectivelor prin prisma factorilor militari de ordin ofensiv sau defensiv, așa cum reies din analiza spațiului geografic.

Ipoteza cercetării. Conducerea operațiilor militare, în cadrul unui război de apărare pe teritoriul Republicii Moldova, va avea rezultatele scontate, dacă în pregătirea și desfășurarea acestora se vor lua în calcul caracteristicile spațiului geografic și influența lui asupra luptei armate.

Metodologia cercetării științifice. Având în vedere caracterul tridimensional (geografia, geografia militară, operații militare), în lucrare am utilizat metode de cercetare general-științifice și cu caracter aplicativ în contextul științei artei militare. Particularitățile studiului au impus aplicarea metodelor specifice, întrucât cu ajutorul acestor metode de investigație geografia este corelată cu alte domenii științifice. Prin urmare, factorul geografic furnizează o gamă largă de informații în vederea conceperii operațiilor militare. Subliniem că, pentru a studia caracteristicile generale ale unor fenomene, sunt necesare observații și studii longitudinale (de exemplu, fluctuațiile demografice ale unei regiuni), iar pentru cunoașterea fenomenelor actuale este necesar să cercetăm cauzele din punct de vedere retrospectiv.

Pe parcursul cercetării au fost utilizate metode, cum ar fi: metoda analizei și sintezei, metoda istorică, metoda geografică, metoda cartografică, analiza critică, metoda comparativă, metoda statistică, metoda cantitativă (statistico-matematică), metoda tipologizării, metoda analogică, abordarea sistemică a evenimentelor, metoda de simulare a acțiunilor militare (modelarea) și altele. În cercetarea problemei, am fost călăuziți de principiul obiectivității. Totodată, pe parcursul investigației a fost aplicat pe scară largă principiul istorismului, cercetînd evoluția istorică prin prisma consecutivității fenomenelor.

Noutatea științifică a lucrării de față rezidă în faptul că, pentru prima dată în știința militară din Republica Moldova, aceasta abordează problematica și instrumentarul geografiei militare raportate la nevoile strategice naționale și oferă o analiză geografico-militară a teritoriului Republicii Moldova. Aceasta din urmă a fost fundamentată pe conținutul documentelor istorice și faptice, al literaturii de profil, pe analiza spațiului geografic național și a principiilor luptei armate. Acțiunile armate desfășurate în acest spațiu pe parcursul istoriei și prognozele desfășurării acestora pe viitor ne-au îndreptat către rezultate științifico-practice, ce evidențiază influența spațiului geografic național asupra luptei armate. Complexitatea abordării problemei se datorează și faptului că ea a fost analizată din mai multe puncte de vedere, și anume: realizarea unei sinteze de ansamblu a principalelor aspecte privind impactul epistemologiei și dialecticii geografice asupra războiului ca fenomen social, inclusiv a luptei armate; elaborarea unui studiu interdisciplinar prin elucidarea spațiului geografic în care se produc diverse procese și fenomene, având la bază evoluțiile geopolitice din spațiul est-european; relevarea și expunerea analizei istoriografice a mutațiilor operațiilor militare, materializate în noi forme și procedee de desfășurare a acestora, în cadrul unui eventual conflict armat sau situații de criză.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării se exprimă prin elaborarea unui studiu interdisciplinar și a rezultatului unor cercetări, având în origine realizările atât ale științei militare naționale, cât și ale celei internaționale. Totodată, considerăm că prezenta lucrare este una cu titlu de pionierat în Republica Moldova, grație caracterului interdisciplinar al cercetării, realizată în perimetrul științei militare. În cadrul elaborării studiului au fost aplicate mai multe demersuri teoretice, ce au deschis noi perspective în cercetarea diferitelor surse cu scopul clarificărilor conceptuale necesare și atingerii, în consecință, a obiectivelor propuse pe plan teoretico-metodologic, precum și sub aspectul implementării lor.

În particular, semnificația teoretică a investigațiilor rezidă în expunerea și prezentarea cadrului teoretico-metodologic, justificat și argumentat științific, cu caracter interdisciplinar, în plan metodologic și analitico-epistemologic, ce derivă din paradigmele existente în știința militară, și anume: - sunt supuse analizei operațiile militare pentru a determina corelația dintre elementele fizico-geografice, legile și principiile luptei armate; - sunt propuse demersuri și o analiza teoretico-conceptuală a legilor și principiilor luptei armate, în funcție de nivelul desfășurării acțiunilor militare, precum și aplicarea algoritmului în vederea analizei teatrului de acțiuni militare, având în structură elemente geografico-militare; - este prezentată o primă conceptualizare a zonelor de operații, a direcțiilor, aliniamentelor și obiectivelor pentru Republica Moldova, în contextul arhitecturii geopolitice a spațiului est-european actual.

Valorificarea aplicativă a lucrării: studiul științific dat, având în vedere caracterul și natura sa, reprezintă un suport teoretico-conceptual cu valoare aplicativă înaltă pentru studenții, masteranzii și doctoranzii din cadrul Academiei Militare a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”: - lucrarea servește ca sursă bibliografică și metodologico-didactică în procesul pregătirii profesionale în mediul academic, al experților din cadrul subdiviziunilor de cercetare științifică și al cadrelor militare din structura Marilor unități;-asigurarea cu informații cu caracter teoretico-aplicativ a factorilor de decizie din cadrul sistemului de planificare a operațiilor militare, care sunt preocupați nemijlocit de influența factorilor geografici în planificarea acțiunilor militare și întrebuintarea judicioasă a forțelor militare pe teritoriul național, în condițiile geografico-militare specifice Republicii Moldova.

Caracterul aplicativ al lucrării de doctorat elaborate este demonstrat prin reușita autorului în a evoca semnificația practică a raționamentelor teoretice, acestea servind ca bază pentru apariția unor direcții și aspecte noi în cercetarea subiectelor menționate mai sus, insuficient studiate în știința militară autohtonă. Argumentarea necesității redefinirii teoretice a subiectelor abordate în condițiile specifice Republicii Moldova va contribui la soluționarea unor probleme vitale ale statului pe timpul declanșării unei agresiuni sau situații de criză.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere sunt:

1. În cadrul științei militare naționale, geografia militară cere să fie considerată drept o ramură separată, având ca obiectiv cercetarea influenței spațiului geografic asupra luptei armate.

2. Delimitarea teritoriului național în două zone de operații: de Nord și de Sud.

3. Definierea direcțiilor operative și strategice ale teatrului de acțiuni militare de Sud-est, în cadrul căruia este inclus teritoriul Republicii Moldova. Astfel, raportându-ne la caracteristicile spațiului geografic al Republicii Moldova, direcțiile operative din cadrul teatrului vor dobândi o valoare operativ – strategică, iar cele tactice o valoare operativă.

4. Modelarea structurii forțelor armate în funcție de caracteristicile spațiului geografic și anume: caracteristicile direcțiilor strategice, operativ-strategice și operative se încadrează în zonele de operații.

5. Constituirea comandamentelor operative din timp de pace, capabile, în caz de criză sau război, să preia comanda grupărilor de forțe de nivel operativ, care vor fi formate în această perioadă.

6. Dislocarea Marilor unități și a Unităților să se înscrie în limitele probabile ale direcțiilor de ofensivă a unui eventual adversar, în raioane din adâncime, conform destinației operative și strategice a Marilor unități în raport cu responsabilitățile de nivel strategic rezultate din încadrarea în cadrul zonelor de operații.

Aprobarea rezultatelor. Teza este elaborată în cadrul Școlii Doctorale a Academiei Militare a Forțelor Armate, fiind prezentată, examinată și susținută în ședința Consilului Științific.

Subiectele supuse abordării în studiul respectiv fac parte din aria intereselor științifice ale autorului, rezultatele investigațiilor sunt foarte cunoscute la prelegerile unui curs special din cadrul Academiei Militare a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”. Rezultatele obținute au fost prezentate, discutate și aprobate în cadrul a 15 conferințelor naționale și internaționale:

- Conferința interuniversitară cu genericul „Evoluția științei militare în contextul noilor amenințări la securitatea națională și regională”, AMFA, Chișinău, 17 decembrie 2015;
- Conferința științifică cu participare internațională „Dezvoltarea armatei naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, AMFA, Chișinău, 14 aprilie 2016;
- International Conference: „Republic of Moldova within the context of the new architecture of regional security”, AMFA, Chisinau, 19 May 2016;
- Conferința științifică internațională „Strategii XXI: Complexitatea și dinamismul mediului de securitate”, București, 24-25 noiembrie 2016;
- Conferința interuniversitară cu genericul „Evoluția științei militare în contextul noilor amenințări la securitatea națională și regională”, Chișinău ,15 decembrie 2016;
- Conferința științifică cu participare internațională, cu genericul „Dezvoltarea armatei naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, AMFA, Chișinău, 1 martie 2017;

- International Conference: „Security strategic environment: Trends and challenges”, AMFA, Chisinău, 18 May 2017;
- Conferința științifică internațională Strategii XXI: „Complexitatea și dinamismul mediului de securitate”, București, 7-8 decembrie 2017;
- Conferința interuniversitară cu genericul: „Evoluția științei militare în contextul noilor amenințări la securitatea națională și regională”, AMFA, Chișinău, 21 decembrie 2017.

Publicațiile la tema tezei. Cercetarea științifică a fost materializată în articole publicate în literatura științifică de specialitate din Republica Moldova, precum și un articol publicat în culegere de materiale ale conferinței științifice din România.

Volumul și structura tezei cuprinde: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, fiind finalizată cu bibliografie și anexe. Volumul lucrării este de 140 de pagini text de bază.

Cuvinte-cheie: Republica Moldova, geografie militară, război, luptă armată, teatru de război, teatru de acțiuni militare, zone de operații, direcții strategice, direcții operative, direcții tactice, obiective strategice, operative și tactice.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** se argumentează actualitatea și importanța problemei abordate, scopul și obiectivele, cadrul geografic, metodologia cercetării științifice, noutatea științifică a rezultatelor obținute, soluția problemei studiate, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor și sumarul capitolelor tezei.

Analiza evoluției conflictelor militare de-a lungul istoriei și mai ales în secolul al XX-lea, începutul secolului al XXI-lea, ne demonstrează că evaluarea acțiunilor militare a suferit schimbări profunde, desfășurându-se în mai multe medii, având un caracter multilateral, întrunit, mai complex, aflându-se într-o dinamică continuă. Totodată suntem convingși că, în complexul activităților desfășurării luptei armate, aceasta este determinată de numeroși factori, printre care cei fizico-geografici ocupă un loc important.

În capitolul întâi, intitulat **„DETERMINĂRI CONCEPTUALE PRIVIND GEOGRAFIA MILITARĂ”**, s-a realizat analiza lucrărilor și surselor privind principalele concepte teoretice asupra geografiei și, în special, semnificația Geografiei Militare ca o ramură interdisciplinară strâns conectată cu Știința Militară și Geografia. Având în vedere lipsa cercetărilor speciale în cadrul investigării, totuși, ne propunem o încercare de a elucida cele mai relevante subiecte la această temă. În aceeași ordine de idei, în vederea realizării unei cercetări interdisciplinare, vom pune în lumină o serie de studii și reflecții privind rolul și importanța geografiei, identificarea principalilor factori ce au stat la originea geografiei militare, precum locul și rolul acestui fenomen în contextul actual. În procesul analizei particularităților epistemologiei geografiei am indentificat că acestea au la bază mai multe cercetări elaborate atât în

Occident și Federația Rusă, cât și în Republica Moldova. Totodată, compartimentul reflectă interdependența dintre elementele fizico-geografice ale spațiului cu legile și principiile luptei armate, în funcție de nivelul desfășurării acțiunilor militare.

Demersul istoriografic este supus cercetării în primul subcapitol, **„Epistemologia și dialectica geografiei militare”**, accentul fiind pus pe elucidarea epistemologiei și dialecticii geografiei. În demersul epistemologic realizat, pentru a satisface exigența cercetării, ne-am focusat atenția pe studierea evoluției științei geografice pe parcursul istoriei și, nu în ultimul rând, al evoluției ei în spațiul național. Cercetările științifice în domeniul dat asupra problematicii vizate, privind locul și rolul geografiei, le regăsim în cadrul cercetărilor occidentale. În așa fel, sursele bibliografice sunt utilizate diferit, dar scot în evidență obiectul de studiu. Autorii de referință preocupați de originile geografiei sunt Marconis R. [28], Bailly A. și Ferras R. [6], Claval P. [18]. În România, contribuții semnificative în domeniul geografiei teoretice au avut lucrările semnate de Mehedinți S. [30], Mihăilescu V. [31], Donisă I. [24], Neguț S. [33], Nicolae I. [34], Mândruț O. [29]. În acest context se înscrie lucrarea cercetătorului O. Mândruț, intitulată „Elemente de epistemologie a geografiei”. Astfel, autorul preocupat de interesul pentru geografie consideră că epistemologia constituie o reflecție structurată asupra cercetării științifice, bazată pe o anumită opțiune gnoseologică. Din punct de vedere epistemologic, o știință are legitimitate dacă se ocupă în mod predilect de un anumit obiect de studiu (sau domeniu obiectual), are o anumită metodologie, un sistem de aserțiuni și legi, precum și, dacă este posibil, un sistem de derivare a adevărilor [29, p 10]. În aceeași ordine de idei se înscriu și viziunile lui I. Pârvu, care supune analizei obiectul cercetării epistemologice și îl reprezintă în validarea temeiurilor științei empirice prin posibilitățile de testare [36, p 19]. Considerăm că geografia are rădăcini în Antichitate, iar cunoașterea științifică începe mult mai târziu. Inițial, în procesul cunoașterii geografiei a fost aplicată metoda raționalismului, care aparține primului curent în configurația epistemologiei. Menționăm contribuția lui Herodot (484-425 î. Hr.) „părintele istoriei”, care este considerat de mulți cercetători ca fiind și „părintele geografiei,” grație viziunilor sale expuse în 450-420 î. Hr. pe paginile lucrării „Istoriile”, ultima devenind una reprezentativă în Antichitate. Menționăm că lucrarea respectivă reprezintă un interes deosebit pentru Republica Moldova prin faptul că oferă descrieri și informații geografice ale acestui teritoriu. Remarcăm o serie de lucrări scrise în perioada Evului Mediu, fapt care a influențat evoluția științei geografice. O pondere științifică semnificativă are lucrarea lui I. Kant „Critica rațiunii pure,” în care autorul a ajuns la concluzia că natura și universalitatea, proprii raționamentului, provin din formele, independente de experiență, ale sensibilității/intuiției (spațiul și timpul) [27]. Prin urmare, în secolul al XVIII-lea, au apărut noi curente cum ar fi: empirismul [35, p. 204] și pozitivismul [37, p. 143]. Realismul epistemologic reprezintă ultimul curent care susține că metodele științifice aparțin unei realități obiective și care sunt independente de subiect [23, p. 186].

Observăm că unele date geografice privind ținutul nostru au început să apară abia după constituirea Statului Moldovenesc Medieval (secolul XIV). Astfel, domnitorul Moldovei D. Cantemir a scris lucrarea „Descrierea Moldovei” (1716), ce cuprinde trei părți: partea geografică, partea politică și partea socială [49, p. 17]. În secolele XVII-XVIII, cronicarii Moldovei M. Costin și I. Neculce descriu informații valoroase despre natura, economia și populația țării, în Letopiseșele Țării Moldovei. În secolul al XIX-lea, sub influența dezvoltării geografiei în multe țări ale Europei, cercetările geografice s-au extins și în Basarabia [21]; [25].

Sub influența școlii ruse, după 1812, apar unele monografii în domeniul geografic precum: „Regiunea Basarabiei” de A. Zașciuk și „Geografia guvernului Basarabiei,” de P.P. Soroka. Geograful basarabean de naționalitate, Zamfir Arbore a scris lucrarea „Basarabia în sec. al XIX-lea”, în care a caracterizat amplu condițiile naturale, economia, populația, așezările umane, iar la începutul secolului XX a elaborat „Dicționarul geografic al Basarabiei” [4].

În perioada interbelică 1918-1940, au fost efectuate diferite cercetări geografice de către oamenii de știință din România, cu referire la teritoriul dintre Nistru și Prut. O relevanță științifică are lucrarea „Geologia Basarabiei,” cu referire la teritoriul dintre Nistru și Prut, realizată de T. Porucik, mai târziu, N. Moroșanu, N. Florov, C. Brătescu au elaborat studii dedicate cercetării depozitelor geologice de vârstă cuaternară. De o valoare incontestabilă rămâne lucrarea lui T. Porucik „Relieful teritoriului dintre Prut și Nistru”, scrisă în 1929, în care cercetătorul caracterizează amplu procesele exogene și formele de relief create de ele [19].

Ca și la celelalte științe, evoluția geografiei s-a desfășurat în concordanță cu legile dialecticii, dialectica reprezentând o teorie și o metodă de cunoaștere a realității și a legilor devenirii acesteia și a dezvoltării naturii. De aceea, dialectica, totodată, este ontologie, gnoseologie și logică, aceste laturi ale dialecticii aflându-se într-o indestructibilă unitate. Legile dialecticii sunt cele mai generale legi ale dezvoltării naturii, societății și gândirii umane.

În cel de-al doilea subcapitolul, „**Aspecte teoretice privind evoluția geografiei militare**”, sunt elucidate paradigmele privind evoluția geografiei militare, respectiv definiția și obiectul său de studiu. Problema rolului geografiei militare și a influenței factorului geografic asupra acțiunilor militare a stat în atenția multor gânditori cercetători militari. Astfel o contribuție semnificativă în promovarea geografiei militare conțin lucrările mareșalului român A. Averescu, care consideră că „prin Geografie Militară se înțelege studiul național al elementelor geografice de orice natură, din punct de vedere al înrâuririi ce o pot avea acestea asupra operațiilor militare” [5, p. 13]. În aceeași ordine de idei sunt prezentate lucrările cercetătorilor: N. Fălcaianu, J. Popovici, C. Teodorescu [41, p. 15]. De asemenea, o pondere științifică semnificativă are lucrarea generalului N. Ciobanu, în care autorul formulează o nouă definiție a geografiei militare, aceasta fiind abordată ca o „știință de frontieră” [9, p.70].

Referindu-ne la istoriografia rusă privind abordarea temei, cercetările ne aduc în secolul al XVIII-lea în care savantul rus M. Lomonosov introduce termenul de geografie militară, ulterior, printr-un aport semnificativ în dezvoltarea geografiei militare, s-a remarcat D. Miliutin. Așa geografia militară în concepția rusă este stipulată astfel: definită atât ca știință cât și disciplină care studiază aspectele militare ale geografiei și posibilitatea aplicării lor în domeniul militar, aceasta fiind o componentă a științei militare. Geografia militară este constituită din trei compartimente: geografia militară strategică, studierea statelor sub aspect geografico-militar, studierea teatrelor de acțiuni militare [43, p. 384].

În opinia noastră, obiectul de studiu al geografiei militare cuprinde spațiul geografic cu toate elementele sale naturale și artificiale, potențialul de război al statelor din spațiile geografice studiate și influența factorilor geografici naturali asupra organizării, pregătirii și ducerii acțiunilor militare. Considerăm că o preocupare importantă pentru cercetători, neglijată într-o anumită măsură, ar putea deveni studierea, cu utilizarea metodelor specifice Geografiei militare, a spațiului de influență și interes vital pentru Republica Moldova. În această ordine de idei, ținând cont de retrasarea frontierelor unor state, Geografia militară este destinată să elaboreze studii și analize privind nu doar configurația teritoriilor noilor state, condițiile și resursele naturale, potențialul economic, demografic și cel militar ale lor, dar și orientările geopolitice ale acestora, aflându-se în sfera de interes sau de influență a Republicii Moldova.

Astfel, istoria conflictelor demonstrează că succesul în război depinde de o apreciere corectă a terenului și a exploatarea acestuia. Importanța fizico-geografică a terenului nu trebuie considerată o garanție, cu atât mai mult că diferența dintre victorie și înfrângere deseori rezultă din alegerea câmpului de luptă. În sens larg, geografia militară poate indica durata conflictelor militare și ale tuturor activităților desfășurate la nivel strategic și operativ.

În al treilea subcapitol, cu titlul „**Spațiul și lupta armată**”, se evidențiază și sistematizează factorii privind analiza spațiului geografic în viziunea specialiștilor militari atât din Est, cât și din Occident, punând accent pe prezentarea succintă a locului și rolului factorului geografic în lupta armată, așa cum aceasta a fost acceptată de către teoreticienii militari din antichitate până în prezent.

Așezarea geografică a unui stat (sau a unui grup de state) influențează, în mare măsură, situația lor geopolitică, inclusiv și desfășurarea luptei armate la toate cele trei niveluri. La cercetarea acestui fenomen au fost supuse investigației legile și principiile care influențează nemijlocit asupra desfășurării luptei armate. Prin urmare, literatura de specialitate rusă și sovietică, dar și cea occidentală, ne oferă o conceptualizare a legilor și principiilor luptei armate, fiind înaintată o primă încercare de a le defini. În urma studierii legilor și principiilor luptei armate, am ajuns la concluzia că, în majoritatea cazurilor, ele sunt tratate similar. În acest context, în cadrul științei militare naționale constatăm că lupta armată se va desfășura cu respectarea următoarelor legi: legea influenței reciproce dintre politică și lupta armată; legea unității acțiunilor; legea concordanței dintre scopuri, forțe și mijloace; legea raportului de forțe;

legea amplitudinii crescând a luptei armate; legea dependenței formelor și procedurilor acțiunilor militare de nivelul dezvoltării armamentului și tehnicii de luptă.

Totodată, principiile luptei armate sunt considerate uneori ca norme fundamentale ce trebuie respectate în acțiunile militare și ca adevăruri care nu mai trebuie demonstrate. În opinia noastră, acceptarea principiilor ca „norme” fundamentale, care trebuie respectate în acțiunile militare, este necesară pentru a scoate în evidență aspectul imperativ-normativ al principiilor.

Totalizând ansamblul principiilor identificate în mai multe surse, le prezentăm după cum urmează: principiul capacității de luptă permanentă a subunităților; principiul libertății de acțiune; principiul concentrării eforturilor; principiul unității acțiunilor de luptă; principiul dispersării forțelor și mijloacelor; principiul economiei forțelor și mijloacelor; principiul cooperării; principiul surprinderii; principiul manevrei; principiul restabilirii în timp a capacității de luptă; principiul asigurării multilaterale a acțiunilor de luptă; principiul conducerii neîntrerupte și sigure a subunităților.

În acest context, legile și principiile luptei armate au o semnificație dublă, din punct de vedere teoretic, acestea crează posibilitatea elaborării concepțiilor, doctrinei de întrebuintare a categoriilor de forțe, iar din punct de vedere practic, contribuie la asigurarea multilaterală a forțelor armate în vederea pregătirii și desfășurării acțiunilor militare.

În continuare, ne propunem să prezentăm, de o manieră succintă, o serie de termeni, noțiuni și concepte care sunt întrebuintate la planificarea acțiunilor militare și care, în același timp, se poate spune că fac parte din instrumentarul designului strategic sau operativ al unei operații, încadrat în analiza conceptuală a factorilor fizico-geografici, așa cum rezultă din aplicarea geografiei militare în raționamentul militar, la toate nivelurile acțiunii militare (strategic, operativ și tactic). În funcție de condițiile politice, economice și de mutațiile conflictelor armate, s-a manifestat tendința de creștere a factorului spațial, a apărut necesitatea delimitării statelor, regiunilor și zonelor în care se desfășoară lupta armată. În prezent, geografia militară operează cu așa noțiuni ca: teatrul de război, teatrul de acțiuni militare și zone de operații [46, p. 51].

Din punct de vedere geografico-militar, Republica Moldova este parte componentă a teatrului de acțiuni militare de Sud-Est [26, p. 229].

Remarcând necesitatea cunoașterii și a unei analize detaliate a unui teatru de acțiuni militare, propunem ca în cadrul estimării de stat major, la capitolul destinat în mod specific, să fie întrebuintată următoarea structură-cadru de analiză:

- date generale, componența, valoarea raionului (fâșiei) acțiunilor militare (operații) ulterioare;
- condiții naturale (complexe sau individuale);
- pregătirea operativă a teritoriului;
- caracteristicile politico-economice ale spațiului geografic analizat;

- concluzii și recomandări generale.

Actualmente, în contextul celor menționate, analizând configurația teritoriului național și luând în considerare obiectivele de importanță strategică, direcțiile probabile ce converg spre teritoriul Republicii Moldova, propunem fragmentarea teritoriului național pe zone de operații.

Astfel, zona de operații include obiective, direcții și aliniamente de semnificație strategică, operativă și tactică, a căror menținere influențează substanțial desfășurarea apărării strategice și ducerea ofensivei pentru eliberarea teritoriului național [1, p. 348].

Acest mod de abordare a teritoriului național, în contextul pregătirii și desfășurării acțiunilor militare, este un element nou, care va fi valorificat în capitolele doi și trei, oferind o imagine concretă asupra subiectelor cercetate.

Cel de-al doilea capitol, cu titlul **„Spațiul geografic al Republicii Moldova și influența lui asupra desfășurării operațiilor militare”**, ne-am referit la descrierea geografico-militară a teritoriului Republicii Moldova, spațiul, factorii de mediu și geografici, precum și influența acestora asupra acțiunilor militare. Deși, vizavi de factorii materiali obiectivi, pe care se bazează potențialul militar al statului, factorul geografic ocupă un loc mai puțin semnificativ, acesta constituie obiectul de studiu al prezentei lucrări. Totodată, acest studiu a fost realizat în baza analizei spațiului geografic național și a influenței acestuia asupra desfășurării operațiilor militare, și astfel ne-am familiarizat cu condițiile și resursele naturale ale țării. Prin urmare, în Republica Moldova acest, subiect fiind studiat de geografia militară ca parte componentă a științelor militare, din diferite motive subiective și obiective, a rămas în afara ariei de cercetare.

Primul subcapitol, intitulat **„Descrierea geografico-militară a teritoriului Republicii Moldova-spațiul, factorii de mediu geografici și influența lor asupra acțiunilor militare”**, prezintă, din punct de vedere fizico-geografic, teritoriul țării drept o componentă a Câmpiei Europei de Est, iar sub aspect politic, Republica Moldova face parte din așa-numita „zonă gri,” între UE, pe de o parte, și Federația Rusă, pe de altă parte, din care cauză riscurile politice și economice au devenit perceptibile. Considerăm că arta de a studia terenul, de a aprecia just influența pe care o are în observare, mascare și luarea deciziei este o verigă importantă în complexul de activități ale estimării situației. Cunoașterea caracteristicilor geografico-militare ale terenului constituie un element de bază, întrucât trupele se confruntă cu ele din momentul declanșării ostilităților, cu o mare varietate de detalii și caracteristici specifice terenului. În același timp, proprietățile tactice vor depinde, la rândul lor, de condițiile climaterice și atmosferice, de anotimp, necesitate obiectivă, fără de care nu se poate concepe pregătirea și desfășurarea acțiunilor militare. Toate acestea ne determină să afirmăm, că cunoașterea teritoriului național crează condiții pentru alegerea celor mai avantajoase forme și procedee de ducere a acțiunilor militare, de stabilire și constituire a dispozitivelor de operații. Din punct de vedere militar, factorul geospațial a fost permanent în vizorul teoreticienilor militari, iar în baza experienței istorice și mutațiilor

geopolitice ce au avut loc în ducerea luptei armate au fost elaborate și puse la dispoziție numeroase teorii referitoare la relațiile dintre fenomenele „mediu ambiant - lupta armată”. Astfel, unele teorii amplifică, peste măsură, rolul condițiilor geografice ale unui teritoriu asupra evoluției acțiunilor militare, în schimb altele reduc relevanța acestui fenomen. În același timp, literatura de specialitate ne oferă aprecieri realiste asupra rolului acestui factor și opinii ale căror viabilitate a fost confirmată și testată de-a lungul timpului în toate războaiele și conflictele armate. Așadar, condițiile geografice impun cerințe și particularități în organizarea forțelor armate, stabilirea priorităților între categorii de forțe, genuri de arme, dislocarea, înzestrarea cu armament și tehnică militară, pregătirea cadrelor și selectarea formelor și procedeele de luptă. Apelând la mai multe surse din literatura de specialitate, putem conchide că indiferent de avantajele și dezavantajele pe care le prezintă condițiile geografice, influența acestora nu are un caracter determinat, nu decide deznodământul războiului, adică a operațiilor. Mediul geografic nu poate determina sfârșitul războiului sau al acțiunilor militare întrucât în acest spațiu se pot obține victorii sau pierderi. În acest context, putem concluziona că rolul determinant, totuși, îi aparține factorului uman conștient, animat de cauza și scopul pentru care luptă. În același timp, influența factorului geospațial se manifestă prin extensiunea în spațiu, precum și cu particularitățile geografico-militare cum ar fi: relief, hidrografie, acoperiri, comunicații, resurse, lucrări și obiective militare existente în acest spațiu. Referindu-ne la teritoriul Republicii Moldova, privind influența unor elemente geografice asupra acțiunilor militare, menționăm că relieful este variat, neuniform, fragmentat, cuprinzând diverse forme: platouri, podișuri, câmpii, dealuri, coline cum ar fi: Platoul Moldovei, Podișul Ciuluc, Podișul Nistrului, Podișul Moldovei Centrale, Podișul Tigheciului, Câmpia Moldovei de Nord, Câmpia Moldovei de Sud și Câmpia Nistrului Inferior [40]. Din punct de vedere al acțiunilor militare, pot acoperi o diversitate de forme, deși terenul, în general nu pune probleme complexe atât pentru ofensivă cât și pentru apărare. Prin urmare, câmpiile favorizează acțiunile ofensive care nu se confruntă cu impedimente decisive, apărarea este dezavantajată din cauza factorilor care pune în dificultate realizarea apărării.

Constatăm că regiunile de deal și podiș, precum și cele de câmpie, impun prezența și utilizarea trupelor mecanizate, de tancuri și alte arme. La rândul său, clima reprezintă un factor natural important care influențează ducerea acțiunilor militare prin aspectele sale cum ar fi: variațiile de temperatură, precipitațiile atmosferice și regimul vânturilor.

Un alt factor care influențează asupra ofensivei și apărării constituie rețeaua hidrografică, întrucât formează impedimente naturale, pe atacator îl dezavantajează, iar apărătorul are posibilitatea de a încetini sau reduce intensitatea ofensivei adversarului sau chiar să o oprească. Deci, putem conchide, că cursurile de apă pot să constituie aliniamente de importanță operativă, uneori strategică, iar fluviul Nistru și râul Prut pe porțiunea ce parcurge teritoriul Republicii Moldova, reprezintă importante aliniamente de importanță strategică.

În ceea ce privește vegetația Republicii Moldova, aceasta este bogată și variată după numărul de specii și răspândită zonal, diversitatea sa fiind determinată de poziția geografică a teritoriului și de varietatea condițiilor naturale. Pădurile constituie particularități, așa încât avantajează apărarea oferind condiții de mascare, adăpostire și rezistență de lungă durată, iar ofensiva întâmpină dificultăți în vederea organizării acțiunilor militare.

Factorul demographic, populația, reprezintă o altă caracteristică importantă a descrierii geografice a unui areal geografic sau stat.

Într-un asemenea context, sistemul de comunicații național reprezintă o cerință obiectivă, rezultată din necesitatea asigurării legăturilor dintre diferite zone ale țării, cât și din nevoia asigurării aprovizionării și desfacerii bunurilor materiale. Sistemul național de comunicații cuprinde: comunicațiile terestre, comunicațiile pe apă, comunicațiile aeriene, telecomunicațiile. Sub aspect militar, sistemul de comunicații reprezintă o parte inseparabilă a sistemului logistic, fără de care nu putem concepe organizarea și desfășurarea operațiilor militare.

În cel de-al doilea subcapitol, **„Descrierea geografico-militară a Teatrului de Acțiuni Militare Sud-Est”**, este analizat spațiul geografic ce constituie unul din determinantele artei militare cu influență asupra pregătirii și desfășurării acțiunilor militare. Totodată, ne oferă posibilitatea de a examina spațiul descris, prin prisma confruntărilor ce s-au desfășurat de-a lungul timpului.

Din punct de vedere geografic, Republica Moldova este amplasată în Europa de sud-est, pe când din punct de vedere militar, în literatura de specialitate este menționată diferit. Astfel, F.Gârț, în lucrarea „Expansiunea spre Est a NATO” termenul „teatru” este denumit ca „Teatrul de acțiuni militare de sud-est,” pe când în alte lucrări românești are o altă denumire și anume „Teatrul de acțiuni militare de sud-vest”. Totodată, în opinia specialiștilor militari sovietici și ai NATO, această zonă este inclusă în teatrul de acțiuni militare de sud. În acest context, raportat la faptul situării Republicii Moldova în regiunea de sud-est a Europei, considerăm că cel mai corect ar fi ca denumirea teatrului de acțiuni militare să fie de sud-est.

Subliniem că teritoriul cuprins între limitele teatrului de acțiuni militare aparține mai multor state cu tradiții istorice, culturi și niveluri de dezvoltare diferite, interese strategice și orientări specifice în politica lor externă. Astfel, teatrul cuprinde următoarele state: Franța (Insula Corsica), Italia, Austria, Slovenia, Croația, Ungaria, Bosnia-Herțegovina, Serbia, Slovacia, Ucraina, România, Bulgaria, Turcia, Grecia, Macedonia, Albania, Israel, Cipru, Egipt, Liban, Tunisia, Republica Moldova [26].

În ceea ce privește caracteristicile fizico-geografice ale TAM-SE, acest areal geografic este compus dintr-un complex geografico-spațial care, prin întindere și acoperire geografică raportată la continentul european și zonele învecinate, este definitiv în analiza și determinarea importanței și semnificației geografico-militare a teritoriului Republicii Moldova.

Acest areal geografic cuprinde întreaga paletă a sistemelor geografice continentale: șes și câmpii, podișuri, lanțuri muntoase, bazine hidrografice, aglomerări urbane etc. [14].

Prin urmare, regiunile de câmpie ocupă o suprafață relativ mică în cadrul teatrului de acțiuni militare de sud-est, cele mai importante fiind Câmpia Podului, Câmpia Dunării Mijlocii, Câmpia Dunării de Jos și Câmpia Ucraineană, inclusiv cele din Republica Moldova (Câmpia Moldovei de Nord, Câmpia Nistrului Inferior și Câmpia Moldovei de Sud). Ele constituie regiunile de depresionare principale, cu un sistem de comunicații dezvoltat, în care se înscriu cele mai importante direcții care va permite ducerea unor operații cu grupări de forțe de nivel strategic. Amintim că acestea au o suprafață plană, bogată în resurse alimentare și cuprind raioane agro-industriale și industrii dezvoltate. Câmpiile avantajează ducerea operațiilor ofensive, oferind posibilități mari de manevră cu forțe de toate genurile, în special cu blindate, și favorizează folosirea armelor de nimicire în masă, cu efecte maxime. Menționăm că cursurile de apă din regiunile de câmpie constituie singurele obstacole naturale care creează dificultăți pentru ofensivă, în același timp avantajând și partea defensivă. În general, însă, ofensiva poate să-și manifeste întreaga sa superioritate asupra apărării, prin care acțiunile de luptă dobândesc un caracter deosebit de cel al inamicului.

Următorul compartiment reprezintă regiuni de deal și podiș cum ar fi: regiunile deluroase din vestul Ungariei dinspre râurile Drava și Sava, dintre râul Sava și Alpii Dinarici, dealurile subcarpatice din România, regiunile de deal și fâșia litoralului nord-african; podișul Karst din nord-vestul fostei Iugoslavii, podișurile din România, podișurile din Republica Moldova (Podișul Moldovei Centrale, Podișul Nistrului, Podișul Moldovei de Nord și Podișul Ciuluc), Prebalcanic și Deliorman din Bulgaria, Podișul Volâno-Podolic și Podișul Anatoliei [26].

Al treilea compartiment cuprinde regiunea muntoasă, care este cea mai mare parte din teatrul de acțiuni militare de Sud-Est și aparține sistemului Alpino-Carpato-Himalayan, principalele lanțuri de munți fiind Apeninii, Alpii, Carpații, Alpii Dinarici, Munții Pindului, Balcanii, Munții Pontici, Taurus și Antitaurus. Menționăm că relieful muntos este predominant pe teatrul de acțiuni militare din zona de sud-est, iar lanțurile muntoase au orientări diferite, fapt ce favorizează sau defavorizează ofensiva sau apărarea, iar în funcție de orientarea direcțiilor tactice și operative va imprima un caracter specific acțiunilor militare [2, 3].

Dacă ne referim la spațiul maritim al teatrului de acțiuni militare de sud-est, acesta cuprinde Marea Neagră, Marea Marmară, Marea Egee, Marea Mediterană, Marea Adriatică, Marea Ionică, Marea Tireniană. Acțiunile militare de amplasare se pot desfășura în Estul și Centrul Mării Mediterane, unde spațiul maritim permite desfășurarea și manevra unor forțe maritime importante.

Menționăm că rețeaua hidrografică pe teatrul de acțiuni militare de sud-est este variată ca orientare, debit și valoare ca obstacol, fiind influențată de marea diversitate a formelor de relief și de climă, de variația precipitațiilor atmosferice. În general, după cum se susține, rețeaua hidrografică este

dezvoltată mai mult în partea de nord-est a teatrului de acțiuni militare de sud-est. În regiunile de câmpie, majoritatea cursurilor de apă au orientarea aproape perpendiculară pe axa direcțiilor operative și se succed la distanțe relativ scurte, fapt ce impune uneori forțarea a unu-două cursuri de apă într-o singură zi de luptă.

Ținând cont de acești factori, în cadrul teatrului de acțiuni militare de sud-est s-au stabilit următoarele direcții strategice și operative terestre: Direcția strategică de Vest; Direcția strategică de Sud-Est; Direcția strategică de Nord-Est [26].

Republica Moldova fiind situată pe direcția strategică Nord-Est, cuprinzând trei direcții operative, respectiv: direcția operativă Podolică; direcția operativă Central-Ucraineană și direcția operativă Sud-Ucraineană [26].

În conținutul celui de-al treilea subcapitolul, cu titlul „**Zonele de operații ale Republicii Moldova**”, ne-am propus să abordăm o problemă mai puțin elucidată în literatura de specialitate autohtonă, ce se referă la zonele de operații de pe teritoriul național și caracteristicile lor. Republica Moldova, aflându-se pe direcția strategică de Nord-Est, cuprinde trei direcții operative, respectiv: direcția operativă Podolică; direcția operativă Central-Ucraineană și direcția operativă Sud-Ucraineană. Astfel, reieșind din faptul că direcțiile operative menționate includ majoritatea obiectivelor strategice de pe teritoriul Republicii Moldova, considerăm că direcțiile date vor fi de valoare operativ-strategică.

Prin urmare, direcția operativ-strategică Podolică coboară de la nord spre sud din Podișul Volâno-Podolic și pătrunde pe teritoriul Republicii Moldova, cuprinzând spațiul dintre râurile Prut și Nistru, cu axul prin localitatea Ocnitza, continuând pe direcția Drochia, Bălți, Chișinău, Căușeni și o altă ramură pe direcția Chișinău, Cimișlia, Cahul. Acțiunile pe această direcție vizează pătrunderea forțelor atacatorului pe teritoriul țării, cu scopul de a cuceri principalele centre politico-militare, inclusiv capitala municipiul Chișinău. De asemenea, acțiunile pe această direcție pot viza, în funcție de obiectivul propus, realizarea joncțiunii cu forțele ce ar acționa pe direcțiile operative Central-Ucraineană și Sud-Ucraineană și încercuirea forțelor noastre în raioanele cu centrul Chișinău și Bălți

În acest sens, precizăm că direcția operativ-strategică Central-Ucraineană trece cu axul pe teritoriul Republicii Moldova pe direcțiile Soroca, Bălți, Ungheni și o altă direcție - Tiraspol, Hâncești și Ungheni. Acțiunile pe direcțiile date vor viza încercuirea forțelor proprii în raionul cu centrul Chișinău.

Următoarea direcție operativ-strategică Sud-Ucraineană trece cu axul pe teritoriul Republicii Moldova pe direcția Belgorod-Dnestrovsk, Basarabeasca, Chișinău, cu variante spre Belgorod-Dnestrovsk, Taraclia și Cahul. Acțiunea pe direcția dată va viza fracționarea teritoriului țării (a zonei de Sud), concomitent cu ocuparea capitalei țării Chișinău, în cooperare cu forțele adversarului, ce vor acționa pe direcția Central-Ucraineană.

În urma studiului și analizei geografico-militare a TAM-SE și a poziționării geografice a Republicii Moldova în cadrul TAM-SE și în raport cu direcțiile strategice și operative care străbat acest spațiu geografic, am ajuns la următoarele concluzii:

a) în contextul politico-militar actual și în situația de neutralitate a Republicii Moldova, este imperios necesară cunoașterea aprofundată, din punct de vedere geografico-militar, a principalelor caracteristici sociale, economice, culturale, spațiale și militare ale țării noastre;

b) identificarea și descrierea posibilelor acțiuni militare, ce se pot desfășura pe teritoriul Republicii, trebuie să țină cont de legile imobile ale luptei armate corelate cu caracteristicile geografico-militare ale teritoriului natural;

c) punerea în acord a modului de acțiune, precizat în doctrinele și regulamentele de luptă ale Armatei Naționale, cu necesitățile și nevoile strategice și operative de planificare, organizare și execuție a operațiilor militare;

d) stabilirea și teoretizarea din punct de vedere doctrinar a Zonelor de Operații pe teritoriul Republicii Moldova; în contextul politico-militar actual descrierea Zonelor de Operații necesită o abordare minuțioasă, care să răspundă în principal necesităților militar-strategice de organizare și planificare a operațiilor militare de către Armata Națională, iar pe de altă parte, să corespundă intereselor naționale privind apărarea țării.

Din această perspectivă, ne propunem, în scopul fundamentării doctrinei a întrebuintării forțelor naționale la apărarea țării, precum și din perspectiva unei planificări strategice și operative raportate la realitățile geografico-militare, izvorâte din poziționarea geografică a Republicii Moldova în cadrul TAM-SE, ca teritoriul țării să corespundă unui număr de 2 (două) Zone de Operații, de Nord și de Sud. În acest fel este creat cadrul conceptual geografico-militar, ce va utiliza instrumentarul geografiei militare în procesul de planificare a acțiunilor militare la nivel național. Delimitarea teritoriului Republicii Moldova în cele două Zone de Operații este prezentată în detaliu în cuprinsul Anexei nr. 21 a și b.

La propunerea de stabilire a două Zone de Operații pe teritoriul național au fost luați în considerație următorii factori: direcțiile, obiectivele probabile de pătrundere ale unui eventual agresor pe teritoriul național; configurația geografică a teritoriului; necesitatea și posibilitatea ducerii acțiunilor militare cu forțe și mijloace proprii; posibilitățile de manevră, cooperare și sprijinul ale trupelor pentru diferitele categorii de forțe armate, genuri de armă; pregătirea teritoriului pentru apărare (fortificații, sistemul de hidroameliorații, comunicații, depozite, aerodromuri etc.) existente sau prevăzute a se realiza; realizarea unor scopuri operative și strategice în cadrul desfășurării luptei armate.

Astfel, zona de operații Nord este delimitată la vest de frontiera de stat dintre Republica Moldova și România pe râul Prut, la nord-est și est cu Ucraina pe râul Nistru și la sud pe aliniamentul localităților Taxobeni, Vălcineț, Nisporeni, Căinari și Tiraspol. Totodată, zona de operații cuprinde

partea de nord, centrală și de sud-est a republicii. Cele 20 de raioane incluse în ea sunt după cum urmează: Briceni, Ocnița, Edineț, Dondușeni, Râșcani, Drochia, Soroca, Glodeni, Florești, Șoldănești, Fălești, Sângerei, Telenești, Rezina, Călărași, Orhei, Strășeni, Criuleni, Dubăsari, Anenii Noi și unitățile teritorial-administrative din stânga Nistrului, mai puțin raionul Slobozia.

Remarcăm faptul că *zona de operații Sud* este delimitată la vest de frontiera de stat dintre Republica Moldova și România pe râul Prut, la sud-est de frontiera cu Ucraina pe râul Nistru, iar la nord de limita Tiraspol, Chișinău și în continuare până la Ungheni. În același timp, zona de operații cuprinde partea de vest, centru și sudul Republicii Moldova. Ea cuprinde cele 12 raioane (Ungheni, Nisporeni, Hâncești, Ialoveni, Căușeni, Ștefan Vodă, Leova, Cimișlia, Basarabeasca, Cantemir, Taraclia, Cahul) și Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia, precum și raionul Slobozia din stânga Nistrului.

Menționăm că în cadrul zonelor de operații am identificat, descris și supus analizei principalele direcții operativ-strategice și operative, aliniamentele strategice, operative precum și ipotezele probabile de agresiune care constituie element – cheie al întrebuirii forțelor armate în aceste zone de operații. Așadar, zonele de operații propuse sunt spații geografice din teritoriul național, divizate de principalele elemente fizico-geografice, care oferă acțiunilor militare un grad de independență în fiecare dintre acestea și impune, totodată, coordonarea eforturilor tuturor forțelor luptătoare și de sprijin în diverse situații.

Considerăm că, în ansamblu, zonele de operații din cadrul Republicii Moldova oferă condiții favorabile pentru utilizarea tuturor categoriilor de forță și a genurilor de armă, privind desfășurarea operațiilor atât de apărare, cât și în ofensivă. Studiul efectuat asupra teritoriului național prin prisma analizei geografico-militare trebuie să conducă la concluzii realiste, viabile privind organizarea armatei, a sistemului militar, dislocarea Unităților și Marilor unitați din timp de pace și la structurarea operațională a forțelor armate naționale.

Al treilea capitol, intitulat „**Fizionomia operațiilor militare desfășurate în zonele de operații de Nord și de Sud ale Republicii Moldova,**” reflectă evoluția fenomenelor și proceselor desfășurării conflictelor militare de-a lungul istoriei, cu reliefaarea acestora pe parcursul secolului al XX-lea, începutul secolului al XXI-lea. Situația politico-militară din ultimele decenii pe continentul european și în regiunile limitrofe înregistrează numeroase amenințări la adresa securității statelor. De regulă, sânt vizate statele cu potențial economic și militar redus. În acest context, conflictele militare locale au devenit o realitate, din care motiv propunem o analiză succintă a schimbărilor structurale și de sistem, produse în lupta armată clasică. Totodată, vedem necesitatea identificării unor particularități ale acestora și fundamentării lor științifice.

Războaiele din această perioadă ne demonstrează că aria desfășurării acțiunilor militare a suferit mutații considerabile, desfășurându-se în mai multe medii, având un caracter multilateral și întrunit,

apare o nouă ramură a artei militare-arta operativă, care se specializează în studierea și conducerea unei noi categorii de luptă armată cum este *operația*

Primul subcapitol, „**Tipologia și structura operațiilor militare,**” este dedicat cercetării, conceptualizării noțiunii de *operație* în contextul evoluției artei militare. Astfel, în perioada primei conflagrației apar primele elemente ale artei operative, care vor avea ca scop studiul, planificarea și conducerea operației, ce va fi supusă testării ulterior. Prin urmare, în unele state s-a propus divizarea artei militare pe trei niveluri: strategie, artă operativă și tactică [15].

Reeșind din diversitatea definițiilor, *în opinia noastră, operația militară este o categorie a luptei armate, coordonată după un scop, loc, timp și misiuni simultane sau succesive de lupte (ciocniri), lovituri și manevre desfășurate de către grupări de forțe de nivel strategic și operativ pe baza unui plan și a unei concepții unice, în vederea realizării unor misiuni strategice, operative sau operativ-tactice în zonă (raion) de acțiuni militare, pe direcții operative (operaționale), într-o anumită perioadă de timp.*

Este recunoscut de teoreticieni că acțiunile militare desfășurate de forțele armate se structurează în operații corespunzătoare celor trei niveluri ale acțiunii militare: strategic, operativ și tactic. După natura acțiunilor militare, ele pot fi: operații specifice luptei armate; operații de stabilitate și de sprijin; operații intermediare, având o gamă largă, în concordanță cu misiunile urmărite [45, p.77]. Constatăm că, din punct de vedere al scopului, operațiile pot fi decisive și de sprijin. În același timp, operațiile au caracteristici fundamentale, cum ar fi amploarea, densitatea, durata și ritmul [10, p.85]. De asemenea, un element de importanță majoră reprezintă procedeele de desfășurare a operațiilor care în funcție de formele de operații vor fi adaptate la momentul oportun.

Unul dintre elementele-cheie în desfășurarea operațiilor îl constituie structura operației cu elementele sale definitorii: gruparea de forțe necesară de a acționa pe direcțiile strategice și operative corespunzătoare, dispozitivul de operații, sistemul de lovire și amenajarea genistică. Altfel stau lucrurile la nivelul tactic, unde structura luptei este compusă din trei elemente: dispozitivul de luptă, sistemul de lovire și amenajarea genistică a terenului.

În acest context, dinamica acțiunilor militare se va schimba rapid, întrucât trupele se vor confrunta cu multitudinea de impedimente în cadrul câmpului de luptă modern și în afara lui, în funcție de formele de operații. Prin urmare, fizionomia acțiunilor militare ne determină să luăm ca măsură de prima urgență constituirea grupării de forțe în funcție de nivel. Totodată, constituirea acestor grupări impune o serie de măsuri în vederea realizării cu succes a scopurilor operației și necesită acordarea unei atenții sporite în repartizarea forțelor între eșalonul unu și eșalonul doi (rezerva). În cazul trecerii la acțiuni ofensive gruparea de forțe trebuie să asigure executarea unor lovituri puternice adversarului, iar în apărare trebuie să fie concepută în vederea concentrării eforturilor pe direcțiile principale de interzis și în același timp să creeze situații favorabile pentru intensificarea acțiunilor ulterioare de luptă. Prin urmare, repartizarea forțelor în cadrul grupării de forțe se va realiza în dependență de scopul propus și

valoarea direcțiilor, misiunilor precum și concomitent să asigure o proporție corespunzătoare între trupele de arme întrunite cu celelalte genuri de arme. Deci, putem considera că dispozitivul de operații constituie pilonul cel mai important în structura apărării sau ofensivei, ce influențează nemijlocit asupra desfășurării elementelor, cum ar fi: sistemul de lovire, amenajarea genistică a terenului și modului de acțiune a forțelor și mijloacelor. Reieșind din factorii ce determină lupta armată în constituirea dispozitivelor, putem aprecia diversitatea formelor de dispozitive pe care le adoptă forțele pe timpul planificării și desfășurării acțiunilor militare, fapt care reprezintă un principiu-cheie în vederea constituirii grupării forțelor și mijloacelor. În literatura de specialitate, subiectul cu privire la mecanismele de funcționare a armatelor moderne la problema constituirii dispozitivelor este tratat diferit. Astfel, în lucrările elaborate de autorii din România dispozitivele sunt adoptate, luându-se în calcul factorul timpului [7, p. 98]. Altfel este tratat subiectul în știința militară a Federației Ruse, unde la formarea dispozitivelor se pune accentul pe factorul spațial [47, p. 13]. O altă viziune a fost expusă de specialiștii militari din SUA, în opinia cărora dispozitivele sunt adoptate în funcție de importanța direcțiilor de acțiune. În acest context, dispozitivele de operații includ forțele de pe direcția principală de efort, forțele de pe altă direcție de efort, forțele de sprijin ale forțelor principale și rezerva [44, p. 151].

În sursele de specialitate autohtonă găsim o abordare diferită și controversată, ea fiind influențată atât de știința militară din Federația Rusă, cât și de cea din România. Până în prezent, la tratarea acestui subiect, nu s-a ajuns la un numitor comun. Astfel, găsim unele manuale de luptă, în care forțele sunt eșalonate, având eșalonul unu și doi, cărora le este aplicat principiul spațial, iar altor eșaloane, aplicându-li-se principiul temporar, repartizarea forțelor în dispozitiv fiind denumite FAI și FAU.

În opinia noastră, conform cerințelor câmpului modern de luptă și conform caracteristicilor luptei armate contemporane, credem că ar fi mai corect ca la eșalonarea forțelor să se ia în calcul principiul spațial. Deci, dispozitivul de operații trebuie să includă următoarele elemente: eșalonul unu, sistemul de conducere, eșalonul doi, elementele de dispozitiv ale forțelor de sprijin, rezerva și sistemul logistic.

În această ordine de idei, un alt element important al structurii îl reprezintă sistemul de lovire care cuprinde acțiunile tuturor categoriilor și sistemelor de armamente, mijloacele de lovire, ce se execută în scopul nimicirii (neutralizării) adversarului. Astfel, subliniem că sistemul de lovire include următoarele subsisteme: loviturile aviației, focul artileriei terestre și a mijloacelor antiblindate, focul rachetelor și artilerie antiaeriene, focul armamentului de infanterie [1, p. 297].

Amenajarea genistică reprezintă un element deosebit de important al pregătirii acțiunilor militare ce se realizează potrivit concepției și misiunilor primite, caracteristicilor geografico-militare ale terenului din zona de operații prin totalitatea măsurilor și lucrărilor în scopul creării condițiilor avantajoase forțelor [47, p. 508]. Considerăm că elementele de bază ale structurii operației trebuie să asigure: concentrarea efortului forțelor pe direcțiile de acțiune în funcție de forma de luptă, lovirea

adversarului cu toate subsistemele ale sistemului de lovire, devansarea adversarului în declanșarea acțiunilor militare, executarea manevrei, menținerea conducerii ferme și cooperării.

Subcapitolul doi, „**Desfășurarea operațiilor militare pe teritoriul Republicii Moldova în zonele de operații Nord și Sud**”, este dedicat cercetării ce pune în lumină aspecte care în ultimul timp provoacă multe controverse pe plan național și regional.

Astfel, plecând de la amenințările și provocările în spațiul est-european, în deosebi evenimentele din 2014 (anexarea peninsulei Crimeea), acțiunile desfășurate în zona estică a Ucrainei, dar nu în ultimul rând problema conflictului transnistrean. În opinia noastră, din punct de vedere militar, având în vedere teritoriul mic al Republicii Moldova, valoarea strategică este confirmată prin prezența infrastructurii militare în zona estică a statului, care poate fi întrebuințată în cazul unui eventual conflict dintre Est și Vest [13].

În această ordine de idei, ne-am propus să abordăm problema în cauză, mai puțin elucidată în literatura de specialitate din Republica Moldova. Reieșind din configurația frontierelor țării, caracteristicile spațiale, direcțiile probabile de acțiune ale unui eventual agresor, am abordat ipoteza desfășurării acțiunilor militare în formele de bază ale luptei armate. În acest context, credem că este exagerată părerea în care se exclud astfel de situații în adresa Republicii Moldova, întrucât este cunoscut faptul că orice stat poate deveni vulnerabil în condițiile destabilizării situației interne sau din regiune și declanșării unei crize. Ca urmare a suprafeții limitate a teritoriului național, acțiunile militare se impune a fi concepute și desfășurate într-un spațiu relativ restrâns, începând de la frontieră. Considerăm că sub aspectul militar, în zonele de frontieră, apărarea va fi influențată de valoarea ca obstacol a cursurilor de apă care favorizează organizarea și desfășurarea unei apărări ferme.

De rând cu cele afirmate mai sus, constatăm că, în contextul unei eventuale agresiuni, fizionomia operațiilor militare desfășurate pe teritoriul Republicii Moldova probabil va cuprinde următoarele faze: *prima fază*, va începe odată cu declanșarea agresiunii, însumate sub formă de operații informaționale și tehnologice, specifice tuturor categoriilor de operații speciale.

În cea *de-a doua fază*, acțiunile probabile se vor declanșa prin atacuri aeriene vizând distrugerea infrastructurii statale și militare și a moralului populației, acțiunile aviației în folosul nemijlocit al trupelor de uscat au o pondere secundară și se limitează la strictul necesar. Prin urmare, acțiunile aeriene vor dura în funcție de efectul și impactul generat, mai ales de îndeplinirea misiunii de izolare totală a forțelor aflate nemijlocit pe frontiera de stat, ce și-au pierdut capacitatea de rezistență.

În faza a treia, după declanșarea acțiunilor aeriene, va urma acțiunea terestră, care poate debuta imediat după acțiunea aeriană sau după o perioadă variabilă de timp. La etapa respectivă se prevede întrebuințarea trupelor de uscat în scopul cuceririi centrelor industriale-administrative, ulterior se va continua executarea loviturilor aeriene și cu rachete de croazieră pe toată adâncimea apărării strategice, trecerea la ofensivă cu forțarea unor cursuri de apă, cucerirea și menținerea unor capete de pod cu

valoare operativ-tactică, ruperea apărării pe adâncimea operativă, respingerea eventualelor riposte ofensive și cucerirea unor aliniamente de importanță operativă, introducerea în operație a eșaloanelor 2, cu dezvoltarea ofensivei în adâncimea strategică și cucerirea obiectivelor strategice planificate. Apreciem că agresorul își va canaliza acțiunile de direcții favorabile de pătrundere în scopul instaurării unui control total în zonele de operații în care a pătruns. În actualele condiții putem presupune că forțele agresoare ar acționa atât pe orizontală, cât și pe verticală, cu mari grupări mecanizate, trupe aeromobile și de desant aerian inclusiv vor acționa atât grupări de cercetare-diversioniste, cât și grupări terorist-diversioniste.

Subcapitolul trei, intitulat „ **Aspecte privind fizionomia acțiunilor de tip hibrid în contextul ducerii operațiilor militare pe teritoriul Republicii Moldova**”, pune în abordare unele ipoteze privind desfășurarea războiului de tip hibrid pe teritoriul național. Așadar, în cazul unui război hibrid acesta nu se va declara, dar se va desfășura prin diferite concepții. Situațiile și condițiile la care ne putem aștepta sunt extrem de diverse, sunt determinate de factori politici, diplomatici, economici, demografici, etnici, istorici, religioși și psihologici. Drept urmare, dinamica va evalua și va căpăta o amploare, iar conflictele recente ne demonstrează că într-un timp foarte scurt, aproximativ în 1-2 luni, statul nostru funcțional poate fi implicat într-un război civil, echivalent cu o adevărată catastrofă umanitară.

Declanșarea unor acțiuni militare poate avea loc, fie independent și cu sprijin extern, fie în sprijinul agresiunii interne și vor viza diminuarea potențialului economico-militar, distrugerea obiectivelor infrastructurii civile și militare într-un timp scurt. Conform literaturii de specialitate și reieșind din acțiunile recente ale Rusiei, privind anexarea Crimeii, considerăm că acțiunile în războiul hibrid pot fi declanșate în trei faze: *Prima fază*, care constă în pregătirea strategică, politică și operativă, se concentrează în vederea determinării vulnerabilităților strategice, politice, economice, sociale și ale infrastructurii statului și stabilirea forțelor și mijloacelor necesare pentru angajarea acestora;

A doua fază constă în ducerea acțiunilor propriu-zise nemijlocit la atac, care vizează obiectivele infrastructurii statale și militare. Ca rezultat al presiunilor multidimensionale, precum și în urma ezitărilor guvernului central, practic, toată armata și poliția vor fi demoralizate în ducerea acțiunilor de luptă;

A treia fază constă în stabilizarea situației, care reprezintă stabilirea unei noi guvernări de către eventualul agresor, ce asigură impunerea noilor reguli de conducere a societății.

În acest context se înscrie și o altă ipoteză: agresiunea din Est și Sud-est, prin intermediul așa-zisei „Novorossia”, care va îngloba aceleași aspecte în vederea desfășurării operațiilor.

Reieșind din cele expuse, conchidem că una din problemele cu care se confruntă statul este prevenirea și contracararea eventualelor acțiuni de sabotare și blocare a obiectivelor economice și sociale, de destabilizare a ordinii de drept de către grupări separatiste și terorist-diversioniste, precum și alte pericole la adresa securității naționale. În același timp, o sarcină importantă pentru conducerea

politică și strategică a Republicii Moldova ar fi identificarea timpurie a acestor amenințări și desfășurarea activităților de planificare și organizare a unor măsuri în vederea menținerii ordinii constituționale și a integrității teritoriale.

În această ordine de idei, menționăm că una din problemele actuale care provoacă numeroase controverse în rândurile cercetătorilor militari asupra sintagmei „apărarea pe aliniamente” și „apărarea pe obiective” ne impune abordarea acestor noțiuni în contextul desfășurării acțiunilor militare pe teritoriul național. În acest context se înscrie și cercetarea de față privind procedeele de ducere a operațiilor de apărare pe aliniamente sau pe obiective. Din punct de vedere teoretic, apărarea pe obiective nu apare ca noutate, ea fiind întrebuintată de-a lungul timpului. Totodată, fizionomia operațiilor de apărare, la nivel strategic sau operativ, în cel de-al Doilea Război Mondial, ne demonstrează că în momentul în care apărarea primea o configurație de un front continuu, atunci aceasta se organiza pe aliniamente. Deși lărgimea și adâncimea fâșiilor de apărare a Marilor Unități operative au fost diferite, factorii determinanți fiind spațiul și timpul, însă în cazul apărării pe obiective acestea nu joacă un rol determinant.

Considerăm că în cazul declanșării unei eventuale agresiuni în condițiile Republicii Moldova structura apărării, în general, va fi determinată de elementele sale definitoare. În ceea ce privește constituirea dispozitivului operativ, apare o contradicție în aplicarea a două principii: concentrarea și dispersarea forțelor și mijloacelor. Din punct de vedere aplicativ, utilizarea acestor principii se va realiza prin concentrarea forțelor pe fronturi și adâncimi mari, în același timp dispersarea forțelor va viza dispunerea forțelor la distanțe și intervale care ar asigura coeziunea dispozitivului operativ, prin lipsa unui front continuu. În această ordine de idei, amenajarea genistică, în cazul organizării apărării pe aliniamente, se va caracteriza printr-un sistem de tranșei și comunicații continue.

În condițiile organizării apărării pe obiective considerăm că va domina sistemul de apărare care va îngloba raioanele și pozițiile de apărare ce se vor amenaja în vederea ducerii apărării circulare și de lungă durată, dispuse pe direcțiile de interzis. Este evident că în cadrul operațiilor de apărare, desfășurate pe teritoriul național, vor apărea noi aspecte de ordin teoretico-aplicativ care vor viza apărarea unei părți importante, a unei direcții sau a unor obiective decisive, în dependență de zona de operații desfășurate într-o concepție unitară.

Prin urmare, o altă deosebire constă în normativele clasice privind fâșia și adâncimea de apărare a grupării de forțe, în care se vor dispune forțele și mijloacele. În contextul fenomenelor și proceselor sociale și politico-militare actuale regionale și internaționale, în scopul menținerii suveranității statale se impune ca Republica Moldova să-și formeze o concepție de apărare, urmărind cu perseverență scopurile respingerii unei eventuale agresiuni, utilizând cu iscusință cele mai adecvate forme și procedee de luptă.

Considerăm că, în ansamblu, zonele de operații din cadrul Republicii Moldova oferă condiții favorabile pentru utilizarea tuturor categoriilor de forță și genuri de arme, privind desfășurarea

operațiilor atât de apărare, cât și a celor de ofensivă. Studiul efectuat asupra teritoriului național, prin prisma analizei geografico-militare, trebuie să conducă la concluzii realiste, viabile privind organizarea armatei, a sistemului militar, dislocarea Unităților și Marilor unități din timp de pace și structurarea operațională a forțelor armate naționale.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Problema științifică importantă supusă studiului rezidă, sub aspect teoretico-aplicativ, în argumentarea necesității defenirii teoretice a subiectelor abordate ce ar contribui la soluționarea unor probleme vitale ale statului pe timpul declanșării unei agresiuni sau situații de criză, în condițiile specifice Republicii Moldova.

În baza cercetării efectuate, în contextul noilor amenințări și provăcări, am ajuns la următoarele **concluzii**:

1. Dezvoltarea geografiei a fost posibilă în corelație cu legile fundamentale ale dialecticii, întrucât aceasta reprezintă o teorie și metodă de cunoaștere a realității, cu legile și categoriile sale proprii, aflându-se într-o interdependență cu legile și principiile luptei armate, ce contribuie atât la constituirea forțelor armate, cât și la realizarea deznodământului acțiunilor militare.
2. Republica Moldova, privită sub aspect geografic, este un stat mic, însă însemnătatea acestuia sub aspect militar, cu suprafața și conturul frontierelor, privite în ansamblul raportului dintre suprafață și lungimea frontierelor, este una echilibrată.
3. Analiza conflictelor militare din primele decenii ale mileniului al treilea a evidențiat cu claritate mutațiile ce au avut loc în desfășurarea acțiunilor militare, care și pe viitor se vor desfășura simultan în mediul terestru, aerian și maritim. Totodată, lupta armată se va răspândi în toate mediile, iar sistemele de luptă vor avea capacitatea de a lovi orice obiectiv, imediat după ce a fost descoperit, indiferent de locul unde s-ar afla.
4. O atenție deosebită trebuie acordată pregătirii și ducerii acțiunilor de luptă în zone de câmpie, podiș și de deal, care favorizează identificarea și lovirea țintelor pe distanțe mari, precum și executarea manevrei la toate nivelurile.
5. În cea mai mare parte, frontiera de stat este cuprinsă între spațiul a două cursuri de apă, fluviul Nistru și râul Prut, ceea ce impune identificarea sectoarelor favorabile forțării lor cu trupe, concentrarea eforturilor în vederea cuceririi și menținerii unor capete de pod pe aceste sectoare;
6. Datorită schimbărilor numeroase, produse în rețeaua hidrografică de-a lungul timpului, spațiul geografic, ce poate deveni teatru al acțiunilor militare, impune studierea lui cu atenție, iar studiile elaborate să fie permanent actualizate. Desfășurarea aplicațiilor de comandament și stat major pe hărți este necesară de a fi realizată nemijlocit pe teren, cu desfășurarea tuturor elementelor, întrucât cadrele militare să aibă o deprindere practică.

7. Direcțiile strategice și operative din cadrul teatrului de acțiuni militare de Sud-est, în Republica Moldova, vor avea o valoare mai mare, ele fiind determinate de importanța obiectivelor naționale, iar configurația și caracteristicile geografico-militare ale teritoriului național, direcțiile operative, ce converg pe teritoriul Republicii Moldova, impun fracționarea sa în zone de operații.

În baza studiului efectuat și a concluziilor deduse, autorul formulează unele **recomandări** privind influența spațiului geografic în desfășurarea operațiilor militare pe teritoriului național:

1. Ministerul Educației și Cercetării în comun cu Ministerul Apărării vor introduce în învățământul militar din Republica Moldova un curs special de geografie militară, iar cadrele militare active în sistemul pregătirii de comandament vor studia mai detaliat spațiul geografic național, în scopul folosirii lui eficiente;
2. Marelui Stat Major, în scopul eficientizării conducerii luptei armate, în cadrul unui război de apărare a țării, îi va reveni misiunea de a delimita teritoriul național în două zone de operații, respectiv de nord și de sud;
3. Marele Stat Major, pornind de la importanța obiectivelor strategice ale Republicii Moldova, care se încadrează în direcțiile operative din cadrul direcției strategice de nord-est, să redefinească importanța strategică a acestora în desfășurarea luptei armate pe teritoriul național, în așa fel ca în arta militară națională aceste direcții să comporte o valoare semnificativă, considerându-se de importanță operativ-strategică;
4. Ministerul Apărării al Republicii Moldova, în cadrul procesului de reformă a Forțelor Armate și la constituirea grupărilor de forțe, va lua în calcul caracteristicile geografico-militare ale teritoriului Republicii Moldova, ceea ce va duce la determinarea corectă a categoriilor de forță și a genurilor de arme din cadrul armatei și a raporturilor dintre ele;
5. Guvernul Republicii Moldova în comun cu Ministerul Apărării se vor preocupa de înzestrarea și dotarea Marilor unități cu armament și tehnică de ultimă generație, respectând principiul suficienței pentru apărare și care să corespundă nevoilor și exigențelor luptei moderne;
6. Marele Stat Major va constitui comandamente operative din timp de pace, capabile, în caz de criză sau război, să preia comanda grupărilor de forțe de nivel operativ, formate în această perioadă; Armata Națională trebuie să dispună de un astfel de potențial militar, care să fie în măsură să corespundă cerințelor zilei de azi, fiind capabilă să asigure integritatea și suveranitatea Republicii Moldova.

BIBLIOGRAFIE

1. Agud I. *Lexicon Militar*. Chișinău: SAKA, 1994. 364 p. ISBN 5-86892-110-0.
2. Alpi – generalități [online]. Februarie, 2017 [citată 14.10.2021]. Disponibil: https://docshare.tips/statele-alpine-proiect_58ad9cd3b6d87f499c8b5a11.html
3. Alpi – generalități [online]. Februarie, 2017 [citată 14.10.2021]. Disponibil: https://docshare.tips/statele-alpine-proiect_58ad9cd3b6d87f499c8b5a11.html
4. Arbore Z. *Basarabia în sec. XIX*. Chișinău: Novitas, 2001. 739 p. ISBN 9789975965903.
5. AVERESCU A. *Leccióni de Geografie Militară*. București: Tipografia Curții Regale, 1895. 253 p.
6. BAILLY A., FERRAS R. *Éléments d'épistémologie de la géographie*. Paris: Armand Colin, 1977. 191 p. ISBN-10 220062350x, ISBN-13 9782200623500.
7. BĂDĂLAN E. *Tratat de tactică militară. Forțele terestre, vol.2*. Sibiu: A.F.T., 2003. 364 p. ISBN 973-8099-71-2.
8. BĂLĂCEANU I. et al. *Interacțiunea strategiilor în conflictele armate moderne*. București: U.N.Ap., 2011. 138 p. ISBN 978-973-663-853-4.
9. CIOBANU N. *Revista de științe militare 3/2010. Geografia militară în perspectiva secolului XXI*. București: Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I", 2010. p. 68-83. ISSN 1582-7410.
10. CIOFLINĂ D., HABIAN L. *Arta operativă*. București: Editura A.Î.S.M., 1999. 182 p. ISBN 973-9324-08-8.
11. CIUBARA I. *Influența spațiului geografic în desfășurarea operațiilor militare pe teritoriul național*. În: *Revista Militară nr.2*. Chișinău: Academia Militară a Forțelor Armate, 2016. p.135-142. ISSN 1857-405X.
12. CIUBARA I. *Istoria evoluției și apariției artei operative. Materialele conferinței cu participare internațională*. Chișinău: Academia Militară a Forțelor Armate, 2016. p.245-251. ISBN 978-9975-84-017-0.
13. CIUBARA I. *Abordări teoretice privind ducerea operațiilor în contextul luptei armate contemporane*. București: Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, 2016. p.210-215. ISSN-L 1844-3087.
14. CIUBARA I. *Rolul factorului geografic în teatrele de acțiuni militare*. În: *Revista Militară. Studii de Securitate și Apărare*. Chișinău: Academia Militară a Forțelor Armate, 2017. p.165-169. ISBN : 978-9975-3048-9-4.
15. CIUBARA I. *Abordări teoretice privind evoluția operațiilor militare*. În: *Revista Militară. Studii de Securitate și Apărare*. Chișinău: Academia Militară a Forțelor Armate, 2018. p.273-280. ISBN 978-9975-3174-2-9.
16. CIUBARA I. *Epistimologia și dialectica geografiei militare*. Chișinău: Academia Militară a Forțelor Armate, 2016. p. 55-63. ISBN 355-351-746.
17. CIUBARA I. *Considerații privind evoluția geografiei militare*. Chișinău: Academia Militară a Forțelor Armate, 2017. p.238-244. ISBN 978-9975-84-033-0.
18. CLAVAL P. *Epistémologie de la géographie*. Paris: Armand Colin, 2007. 304 p. ISBN 2200353146.
19. COLESNIC I., PORUCIC T. *Istorie vesele și triste*. Chișinău: Natura, 2013. 254 p.
20. *Constituția Republicii Moldova*. Chișinău: ARC, 2012. 576 p. ISBN 978-9975-61-700-0.
21. COSTIN M. *Letopisețul Țării Moldove*. București: Editura pentru Literatură, 1969. 193 p. ISBN 9789737923677.
22. CUCU M. *Curs de geografie militară*. București: Tipografia Academiei Militare, 1970. 231 p.
23. DEGERATU C. *Război, cunoaștere, adevăr*. București: Nemira, 2012. 415 p. ISBN 978-606-579-358-3.
24. DONISĂ I. *Bibliografie Geografica Ieseana*. Iași: Un. Alexandru Ioan Cuza, 2013. 606 p. ISBN 978-973-703-881-4.
25. EȘANU A. *Cultură și civilizație medievală românească. Din evul mediu timpuriu până în sec. XVII*. Chișinău: ARC, 1996. 271 p. ISBN 9975-928-06-4.

26. GÂRZ F. Expansiunea spre est a NATO. Bătălia pentru Europa. București: Coruț Pavel, 1997. 315 p. ISBN 973-9225-16-0.
27. KANT I. Critica rațiunii pure. București: Univers Enciclopedic, 2011. 608 p. ISBN 978-606-92266-2-9.
28. MARCONIS R. Introduction a la geographie. Paris: Armand Colin, 1996. 456 p. ISBN 2200210167.
29. MÂNDRUȚ O. Elemente epistemologiei a geografiei [online]. Arad: Vasile Goldiș, 2012 [citată 01.04.2018]. 156 p. Disponibil: https://dokumen.tips/documents/elemente-de-epist_mologia_-_geografiei.html.
30. MEHEDINȚI S. Terra. Introducere în geografie ca știință. București: Enciclopedică, 1994. 371 p. ISBN 973-45-0045-7, ISBN 973-45-0054-6.
31. MIHĂILESCU V. Geografie teoretică. București: editura academei, 1968. 203 p.
32. Munții Rodopi [online]. [citată 14.10.2021]. Disponibil: <http://geography.su/books/item/f00/s00/z0000076/st010.shtml>.
33. NEGUȚ S. Geografie umană. București: Academia, 2011. 614 p. ISBN 9789732720295.
34. NICOLAE I. Geografia Generală. București: Credis, 2005. 121 p. ISBN 973-734-046-9.
35. NISTOR F. Aniversări culturale. București: B.N.R, 2018. 327 p. ISSN 2285-2670.
36. PÂRVU I. Introducere în epistemologie. Iași: Polirom, 1998. 299 p. ISBN 9736831132.
37. PASS S. Parallel Paths to Constructivism. SUA: Information Age Publishing, 2004. 164 p. ISBN-10 1593111452, ISBN-13 978-1593111458.
38. Regulamentul pregătirii și ducerii operațiilor al Forțelor Armate ale Republicii Moldova. Chișinău, 2003. 224 p.
39. RÂMBU N., MÂTCU M. Geografia Republicii Moldova. Chișinău: Lumina, 1996. 189 p. ISBN 5-372-00830-X
40. ȚENU C. Fundamentele întrebunțării Forțelor Terestre în acțiunile militare modern. Curs de artă militară. București: UNAP, 2005. 121 p. ISBN 973-663-252-0.
41. TEODORESCU C. Curs de Geografie militară a României și țărilor vecine. București: Albert Baer, 1912. 291 p. GS3932.
42. ȚÎRDEA T. Dicționar de Filosofie și Bioetică. Chișinău: Medicina, 2004. 441 p. ISBN 9975-907-33-4.
43. ГРАЧЁВ П. Военная энциклопедия, 2 том. Москва: Военное издательство, 1994. 544 с. ISBN 5-203-00299-1.
44. ГРИШИН С. Соединения и части в бою. Иностранные армии. Москва: Военное издательство, 1985. 279 с. ИБ 2313.
45. ИВАНОВ С. Военная Энциклопедия, том 6. Москва: Военное издательство, 2002. 639 с. ISBN 5-203-01873-1.
46. ИВАНОВ С. Военная энциклопедия, том 8. Москва: Военное издательство, 2004. 579 с. ISBN 5-203-01875-8.
47. Боевой устав сухопутных войск. Москва: Военное издательство, 1982. 560 с.
48. УИЛЬЯМС У. География на ладони. Москва: Эксмо, 2020. 244 с. ISBN 978-5-04-101106-2
49. КРУПЕНИКОВ И. История Географической Мысли в Молдавии. Кишинев: Штиинца, 1974. 103 с.
50. КАПЛАН Р. Месть географии. Москва: Колибри, 2015. 384 с. ISBN 978-5-389-06771-4

ADNOTARE

la teza de doctor în științe militare „Influența spațiului geografic în desfășurarea operațiilor militare pe teritoriul Republicii Moldova”, autor Iurii CIUBARA, SPECIALITATEA: 581.01-Arta militară, Chișinău, 2019.

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 204 titluri, 27 anexe, 147 de pagini de text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 15 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: Republica Moldova, epistemologie, dialectică, geografie, geografie militară, spațiu geografic, luptă armată, teatru de acțiuni militare, zone de operații, tipologia și structura operațiilor militare, fizionomia operațiilor militare.

Domeniul de studiu: știință militară.

Scopul și obiectivele tezei constă de a demonstra importanța geografiei militare, prin elucidarea semnificației elementelor fizico-geografice și operaționalizarea conceptului de fragmentare a teritoriului pe zone de operații, în vederea planificării, organizării și executării operațiilor militare în contextul apărării și asigurării securității statului. Atingerea scopului presupune următoarele **obiective:** efectuarea analizei epistemologice și a dialecticii geografice militare, fundamentată pe elaborări istoriografice, aflate într-o interdependență vădită cu arta militară; relevarea caracterului interdisciplinar al științei geografice prin elucidarea spațiului geografic în care se produc diverse procese și fenomene, de natură militară, în contextul abordării din perspectiva geografiei militare; argumentarea necesității de a recunoaște geografia militară în calitate de componentă a științei militare autohtone; determinarea direcțiilor teoretice ale geografiei militare în studierea elementelor geografice naturale sau antropice; reliefa corelației dintre elementele fizico-geografice și legile și principiile luptei armate, în funcție de nivelul desfășurării acțiunilor militare; analiza teoretico-conceptuală a legilor și principiilor luptei armate, așa cum reies din analiza unor lucrări științifice și de specialitate; identificarea pentru Republica Moldova a zonelor de operații, a direcțiilor, aliniamentelor și obiectivelor reșind din analiza spațiului geografic.

Noutatea și originalitatea științifică: caracterul inovator al rezultatelor obținute rezidă în elaborarea unei lucrări științifice ce abordează problematica și instrumentarul geografiei militare raportate la nevoile strategice ale Republicii Moldova, cu scopul general de analiză geografico-militară a teritoriului Republicii Moldova. Caracterul aplicativ al acestui studiu este demonstrat prin reușita autorului de a evoca semnificația practică a raționamentelor teoretice, fiindcă bază pentru apariția unor direcții și aspecte noi în cercetarea subiectelor insuficient studiate în știința militară autohtonă.

Problema științifică importantă soluționată rezidă în delimitarea esenței acesteia precum și în definirea teoretică a subiectelor abordate în condițiile specifice Republicii Moldova, sub aspect teoretico-aplicativ, ce contribuie la soluționarea unor probleme vitale ale statului pe timpul declanșării unei agresiuni sau situații de criză.

Rezultatele principale noi: au fost obținute în urma analizei cadrului științei militare naționale, reprezintă geografia militară ca o ramură separată ce se ocupă de cercetarea influenței spațiului geografic asupra luptei armate.

Semnificația teoretică a tezei: constă în elaborarea unui studiu interdisciplinar, având ca origine realizări atât ale științei militare naționale, cât și ale celei internaționale. Astfel, considerăm că prezenta lucrare este una cu titlu de pionierat în Republica Moldova. **Valorificarea aplicativă a lucrării:** rezidă în asigurarea cu informații de caracter teoretico-aplicativ a factorilor de decizie din cadrul sistemului de planificare al operațiilor militare și a comandamentelor ce se confruntă cu problemele vizate.

Implementarea rezultatelor științifice: teza este elaborată în cadrul Școlii Doctorale a „Științei militare și de Securitate” din cadrul Academiei Militare a Forțelor Armate, fiind prezentată, examinată și susținută în ședința Consiliului Școlii doctorale.

Subiectele supuse abordării în studiul respectiv fac parte din aria intereselor științifice ale autorului, rezultatele investigațiilor sunt foarte cunoscute la prelegerile unui curs special din cadrul AMFA „Alexandru cel Bun”, precum și în elaborările științifice publicate

АННОТАЦИЯ

к диссертации на соискание ученой степени доктора военных наук „**Влияние географических факторов на проведение военных операций на территории Республики Молдова**”, автор Чубара Юрий. Специальность: 581.01 – Военное искусство.

Кишинёв, 2019.

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография 204 источников, 27 приложений, 147 страниц основного текста. Полученные результаты опубликованы в 15 научных статьях.

Ключевые слова: Республика Молдова, эпистемология, диалектика, география, военная география, географическое пространство, вооруженная борьба, театр военных действий, зоны боевых действий, типология и структура военных операций, физиономия военных операций.

Область исследования: Военное искусство.

Цель исследования заключается в определении влияния географических факторов на ведение боевых действий в условиях современной вооруженной борьбы с прикладным аспектом в Республике Молдова. Цель исследования предполагает реализацию следующих **задач:** эпистемологический и диалектический анализ географии, основанный на историографических разработках; подчеркивая фундаментальные законы диалектической взаимозависимости с военным искусством; подчеркивая взаимосвязь между физико-географическими элементами и законами и принципами вооруженной борьбы в соответствии с уровнем военных действий; определение и теоретико-концептуальный анализ законов и принципов вооруженной борьбы; установление для Республики Молдова зон операций, направлений, направлений и целей с точки зрения наступательных или оборонительных военных факторов, основанных на анализе географического пространства.

Научная новизна и оригинальность: инновационный характер достигнутых результатов заключается в разработке научной работы, посвященной проблемам и инструментам военной географии в отношении стратегических потребностей Республики Молдова с общей целью гео-военного анализа территории Республики Молдова. Прикладной характер этого исследования подтверждается выводами автора, обуславливающие практическое значение теоретических рассуждений в качестве основы для появления новых направлений и аспектов в исследовании предметов, недостаточно изученных в отечественной военной науке

Принципиально новые результаты в этой области заключаются в углублении решаемой важной научной проблемы, а также в теоретическом определении тем, затронутых в условиях характерных для Республики Молдова, в плане теоретических и прикладных, способствующих решению некоторых жизненно важных проблем государства в период начала агрессии или кризиса.

Теоретическая значимость исследования заключается в разработке междисциплинарных теоретико-практических положений, с учетом достижений как национальной, так и международной военной науки. Таким образом, мы считаем, что настоящая работа является новаторской в Республике Молдове.

Практическое значение исследования состоит в предоставлении теоретически-прикладной информации лицам, принимающим решения в рамках системы планирования военных операций и командовании, занимающийся этими вопросами.

Реализация научных результатов: Диссертация разработана в докторантуре Военной академии Вооруженных Сил, представлена, рассмотрена и обсуждена на заседании Совета докторантуры Предмет исследования является частью научного интереса автора, результаты исследований хорошо известны на лекциях специального курса в AMFA, „Alexandru cel Bun”.

ANNOTATION

Ciubara Iurii. The influence of the geographical space in the conduct of the military operations in the national territory. Doctoral dissertation in military science. Chişinău, 2018.

The structure of the dissertation: introduction, three chapters, conclusions and recommendations, a bibliography of 204 titles, 147 pages of basic text, 28 annexes. The outcomes are published in 15 scientific papers.

Key words: the Republic of Moldova, epistemology, dialectics, geography, military geography, geographical space, armed struggle, theatre of military actions, areas of operations, typology and structure of military operations, features of military operations.

Field of study: military science.

The purpose and aims of the dissertation: are to determine the influence of the geographical space on the military actions in the conditions of modern armed struggle with applicative aspect in the Republic of Moldova. Achieving the goal involves the following **objectives:** epistemological and dialectical analysis of geography, based on historiographical elaborations; highlighting the correlation between the physico-geographical elements and the laws and principles of the armed struggle according to the level of the military actions; definition and theoretical-conceptual analysis of the laws and principles of the armed struggle; establishing for the Republic of Moldova the areas of operations, directions, alignments and objectives in terms of offensive or defensive military factors, based on the analysis of geographic space.

Scientific novelty and originality of thesis: the innovative character of the obtained results consists in the elaboration of a scientific paper dealing with the problems and instruments of military geography in relation to the strategic needs of the Republic of Moldova with the general purpose of geo-military analysis of the territory of the Republic of Moldova. The applicative character of this study is demonstrated by the author's success in evoking the practical significance of theoretical reasoning, serving as a basis for the emergence of new directions and issues in the research of the subjects insufficiently studied in the native military science.

The fundamentally new results of the important scientific problem solved, as well as the theoretical definition of the topics approached in the conditions specific to the Republic of Moldova in the theoretical and applicative aspect, contributing to solving some vital problems of the state during the onset of an aggression or crisis situations.

The new results that have been obtained from the analysis of the national military science framework, we can consider military geography as a separate branch dealing with the investigation of the influence of the geographical space on the armed struggle.

The theoretical value of the dissertation is expressed by the elaboration of an interdisciplinary study and the result of some researches, having the origin of the achievements of both national and international military science. Thus, we consider that the present work is pioneering in Moldova. Several theoretical approaches have been applied in the elaboration of the study, which opened new perspectives in the research of different sources in order to elucidate the events and thus to achieve the objectives proposed on the theoretical-methodological plane.

Applied value of the work: use of the paper is the provision of theoretical and applied information of the decision-makers within the military operations planning system and the headquarters dealing with the issues concerned.

The implementation of scientific results: the thesis is elaborated within the Doctoral School of the Military Academy of the Armed Forces was presented, examined and sustained in the meeting of the Doctoral School Council of The subject matter of the study is part of the scientific interest of the author, the results of the investigations are well known at the lectures of a special course at AMFA "Alexandru cel Bun".

CIUBARA IURII

**INFLUENȚA SPAȚIULUI GEOGRAFIC ÎN DESFĂȘURAREA
OPERAȚIILOR MILITARE PE TERITORIUL REPUBLICII
MOLDOVA**

SPECIALITATEA 581.01 – ARTĂ MILITARĂ

Rezumatul tezei de doctor în domeniul științe militare

Aprobat spre tipar: 18.11.2021
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar: 2.3

Formatul hârtiei 60x84 1/16
Tiraj 40 ex.
Comanda nr. 1

Biroul editorial al Academiei Militare Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”
(str. Haltei 23, Chișinău, MD-2000)